

Studie o právech dítěte – recenze

Hana Lupačová

Abstrakt:

Publikace o právech dítěte nabízí pohled na práva dětí z různých oblastí práva, mimo jiné se v ní autoři zabývají i jazykovým vzděláváním dětí-migrantů. Zvláštní pozornost je věnována možnosti implementace dobré praxe ze Švýcarska do českého kontextu.

***

V červnu 2011 vydalo nakladatelství Česko-britská o. p. s. [Studii o právech dítěte](#) s podtitulem Implementace zkušeností dobré praxe ve vzdělávání v oblasti práv dětí ve Švýcarsku do podmínek ochrany práv dětí v České republice. Ačkoli od vydání publikace již uběhla delší doba, ráda bych ji doporučila těm, kteří se zajímají o práva dětí nebo by se o této oblasti chtěli dovědět víc. Jsem přesvědčena, že i s odstupem času má publikace potenciál otevřít diskusi v mnoha oblastech práce s dětmi a že kritika, která v ní zaznívá, je stále aktuální. Čtenářům migraceonline.cz doporučuji především úvodní modul, který je vhodným základem pro jakoukoli práci s dětmi, a třetí část knihy, která je věnována zvláště vzdělávání dětí-migrantů v České republice.

Problematice práv dětí se věnuje v poslední době více publikací, většina z nich se ovšem zaměřuje spíše na problémy dětí týraných, ohrožených či oddělených od rodičů. Například právě vzdělávání migrantů, nebo popis praxe Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí i otázky rodinné politiky jsou zde rozebrány hlouběji, pokud je mi známo, poprvé. V názvu se objevující švýcarská dobrá praxe se v jednotlivých modulech projevuje tak, že autoři srovnávají, jak s obdobnými potížemi naložili ve Švýcarsku. Nejde ovšem o podrobnou komparativní práci, místy je zahraniční úprava spíše námětem na inspiraci.

Každá kapitola se na vybranou oblast dívá trochu jiným pohledem, a tak není na škodu ani to, že se některé kapitoly částečně tematicky překrývají. Autoři, všichni činní v akademické sféře, své zkušenosti čerpají také ze svého povolání, ať již na státním zastupitelství (JUDr. Jana Zezulová, Ph.D.), v nevládním sektoru (Mgr. Jaroslav Větrovský, Ph.D., v ASIMu, v minulosti též Mgr. Bc. Lucie Obrovská, Ph.D. v Lize lidských práv a Mgr. Anna Hořínová,

PhD., v Persefoně), v Kanceláři Veřejného ochránce práv (L. Obrovská a A. Hořínová), v mezinárodních organizacích (Prof. JUDr. Dalibor Jílek, CSc., člen Evropské komise proti rasismu a netoleranci) či u Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí (JUDr. Ing. Zdeněk Kapitán, PhD.).

Sborník je uveden filozofickými východisky práv dítěte v kapitole Prof. Dalibora Jílka nazvané „Práva dítěte v kontextu“. Kontextem se zde myslí přelom v myšlení, kdy se z dítěte jako příjemce péče stává dítě jako aktivní subjekt práv. Čtenář se dozvídá o dvou pedagogích (Keyové a Korczaku), kteří oba nahlíželi na děti jinak, než bylo v jejich době, v první polovině 20. století, obvyklé. O vývoji práv dítěte v předchůdcích Úmluvy o právech dítěte (mimo jiné v Deklaraci práv dítěte) i o teoretických základech, na kterých je postavena myšlenka svébytnosti práv dětí ve vztahu k právům dospělých. Tento modul byl pro mě kapitolou, kterou si lze číst jako úvod nebo též závěr uvedené publikace, je zajímavá jak pro toho, kdo zatím o právech dítěte mnoho neví, nebo i pro toho, kdo si právě přečetl o různých problémech v této oblasti, a poté se chce dostat pod povrch poznaných problémů.

V další kapitole JUDr. Jany Zezulové „Justice nad mládeží“ se sborník věnuje soudnictví nad mládeží. Bohužel mezinárodněprávní i česká úprava trestního soudnictví nad mládeží je představena spíše popisným, byť vyčerpávajícím způsobem. Nejzajímavější částí pro mě byla historie soudnictví nad mládeží a představení ideálních modelů zacházení s delikventní mládeží. Uvítala bych kritické posouzení souladu české úpravy s mezinárodními pravidly tak, jak je tomu i v jiných částech publikace.

Obsah třetí kapitoly naznačuje její název „Vzdělávání dětí – migrantů – jak určit, co je dobrá a co špatná praxe“. Autor Mgr. Jaroslav Větrovský vychází z premisy, že normy o lidských právech jsou principy, které požadují, aby bylo něco vykonáno v nejvyšší možné míře, tedy nejde o pravidla, která by přesně určovala, co je nutné udělat a co je naopak zakázané. Proto je nutné se pro nalezení dobré praxe tázat, která činnost přispívá k realizaci práva dítěte na vzdělání více a která méně. Na právo dětí - migrantů na vzdělání se autor dívá pomocí kritérií, která nalezneme v Úmluvě o právech dítěte a v Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Poté poměruje švýcarskou praxi s českou, a to v oblasti jazykové přípravy dětí-migrantů jakožto oblasti specifické pro děti-migranty.

Pro zhodnocení české praxe si autor klade otázky založené na mezinárodně-právních standardech, a zároveň bere v potaz specifika života migrantů ve Švýcarsku a v České republice a snaží se posoudit přenositelnost dobré praxe v oblasti jazykového vzdělávání migrantů do jiných podmínek. V české praxi autor kritizuje zařazování dětí migrantů do běžných tříd bez jejich individuální podpory, čímž se opomíjí přijatelnost a dosažitelnost vzdělání. Pro posouzení, zda je systém jazykového vzdělávání dětí, které nerozumí jazyku, schopen přizpůsobit se vyvíjejícím se potřebám společnosti i žáků s ohledem na jejich kulturní a sociální zázemí, (kritérium přizpůsobivosti), je podle autora nutné se zamyslet nad tím, zda je výuka ve třídě dostatečně flexibilní, aby odpovídala měnícím se potřebám dítěte;

zda systém umožňuje přeřadit dítě z přípravné třídy do běžné třídy v průběhu roku, či zda je dětem umožněno absolvovat část výuky v běžné třídě a část v oddělené. Tato kritéria vymezovaná v průběhu článku lze považovat za promyšlené indikátory toho, zda v této oblasti je naplněno právo dětí-migrantů na vzdělání. Závěrem autor poukazuje na možnosti využívané v Švýcarsku, které by mohly představovat dobrou praxi i v českém prostředí (například individuální podporu dětem zařazeným do běžných tříd).

Čtvrtá část knihy Mgr. Lucie Obrovské („Dětská práce a právo na vzdělání“) se věnuje dětské práci (konkrétně práci dětí-umělců, například dětských herců) a právu na vzdělání obecněji. Je zde vysvětlen pojem inkluzivního vzdělávání a dále jsou zkoumány otázky přístupu k předškolním zařízením, školská reforma a její dopady na vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, konkrétně na sociálně znevýhodněné Romy a na děti zdravotně postižené v České republice. Autorka, zaměstnankyně Kanceláře veřejného ochránce práv, mimo jiné posuzuje i opatření přijatá v návaznosti na rozsudek ESLP ve věci [D. H. proti České republice](#)¹ a dospěla k závěru o jejich nedostatečnosti. Autorka kapitolu ukončuje přehledem vybraných opatření v některých zahraničních úpravách, tato však uvádí již spíše jako náměty pro další zamyšlení.

Pátá část knížky je nadepsána „Práva dítěte a vývoj společnosti“. Autor JUDr. Zdeněk Kapitán chce *„prosazovat myšlenku, že při práci s dětmi a ochranou jejich práv nelze přistupovat k řešení situací podle šablon a že je potřeba přistupovat citlivě ke každému jednotlivému případu“*. V úvodu autor předestírá aktuální kontext života rodin a hodnotí přetrvávající stereotypy v oblasti práv dětí (preferenci matky jako vhodnějšího rodiče ke svěřením do péče, vnímání zásahu státu do rodinných vztahů za každých okolností jako zásah do soukromí). Na tento úvod autor navazuje popisem mezinárodní spolupráce a ochrany dětí, přičemž se podrobněji věnuje činnosti Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, například otázkám řešení únosů dětí, adopcí, kde autor poutavě přiblíží často řešené problémy. Závěrem této kapitoly autor vyzývá k zamyšlení nad rodinnou politikou a upozorňuje na to, že dosud nebyla naplněna Národní koncepce rodinné politiky z roku 2005.

V poslední kapitole „Dítě a rodina“ autorka Mgr. Anna Hořínová nejprve popisuje obsah rodičovské zodpovědnosti, posléze se vyjadřuje i k jiným právům a povinnostem rodičů vůči dětem. Neopomíná ani dopad rozchodu rodičů do těchto práv a povinností, s nímž je spojena úprava styku rodičů s dětmi, a čtivým způsobem popisuje, jakou roli v těchto případech hrají soudy či orgány sociálně-právní ochrany dětí. Také tato část hodnotí působení státu v rodinné politice a jeho zásahy do rodiny. Pro čtenáře jsou v této části přínosné shrnutí judikatury Evropského soudu pro lidská práva a kritický pohled na české právo v praxi, například pokud jde o nedostatečně zajištěná práva dětí podílet se na rozhodování o sobě samých.

---

¹ Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 11. 2007, stížnost č. 57325/00. Jde o proslulou kauzu vzdělávání romských dětí ve speciálních školách.

Tento sborník vnáší do již existující literatury teoretická hlediska práv dítěte, historický vývoj těchto práv, zvláštní pozornost věnuje Úmluvě o právech dítěte, jejímu výkladu Výborem pro práva dětí a zabývá se i praxí některých práv z Úmluvy v jiných zemích. To z něj dělá publikaci, kterou si čtenář otevře při hledání obecnějších východisek i za pět let, bez ohledu na změnu faktické situace v oblasti ochrany práv dětí. Ani jeden z modulů není suchopárným popisem právní úpravy, jak jsme bohužel někdy zvyklí z učebnic - a proto bych každému doporučila mít tuto publikaci ve své knihovničce.

Dalibor Jílek, Jana Zezulová, Jaroslav Větrovský, Lucie Obrovská, Zdeněk Kapitán, Anna Hořínová. (2011): *Studie o právech dítěte. Implementace zkušeností dobré praxe ve vzdělávání v oblasti práv dětí ve Švýcarsku do podmínek ochrany práv dětí v České republice.* Českobritská o. p. s., Brno – Boskovice. 282 s.